

vertoond; enkele details (hier links van de teekening gezet), die ik niet nauwkeurig meer kon waarnemen, heb ik overgeteekend van een gekleurde afbeelding van de plant, die voor de *Flora Batava* is bestemd. Van de excursie zelf, de werkwijze en de resultaten hoop ik van den winter nog wel eens wat te vertellen.

E. HEIMANS.

HET DETERMINEEREN DER HOOGERE ZWAMMEN.

Het determineeren van paddenstoelen is een lastig werkje, waarvan iemand, die er nooit aan gedaan heeft, zich de moeilijkheid niet kan voorstellen.

In den beginne vooral stuit men op allerlei hinderpalen, die er licht toe kunnen leiden, het als een vrijwel onmogelijk iets weder op te geven. Daarenboven zijn in ons land de zwammen nog niet populair en trekken de bloemdragende planten en de dierenwereld onze natuurliefhebbers over het algemeen in veel grooter mate aan.

Toch is het zoeken en determineeren van paddenstoelen zoo interessant en is het voor dengene, die den moed en den wilskracht heeft om de eerste moeilijkheden te overwinnen zulk een dankbaar werk. Reeds in het voorjaar, in April en Mei beginnen zich de zwammen te vertoonen, ze nemen in Juni en Juli in soortenrijkdom en aantal aanmerkelijk toe, om in den nazomer en herfst haar toppunt te bereiken en dan weer af te nemen, tot dat in het laatst van December de enkele, die het tot dan hebben volgehouden, bezwijken. Het deel van het jaar dus, dat voor den algemeenen natuurliefhebber den rijksten buit oplevert, is ook de tijd, waarin de flora voor den specialen zwammen-

zoeker en -kenner zich vertoont en hem menigen belangrijken vondst oplevert.

Het onderzoeken dezer flora is tot nu toe in hoofdzaak het werk geweest van een betrekkelijk klein getal wetenschappelijke personen en daardoor uit den aard der zaak beperkt gebleven tot bepaalde plaatsen en streken. Er zijn dan ook in ons land geheele gebieden, die op dat punt nog ondoorzocht zijn en braak liggen voor den met ambitie en wat voorstudie gewapenden dilettant, om aldaar op ontdekking uit te gaan.

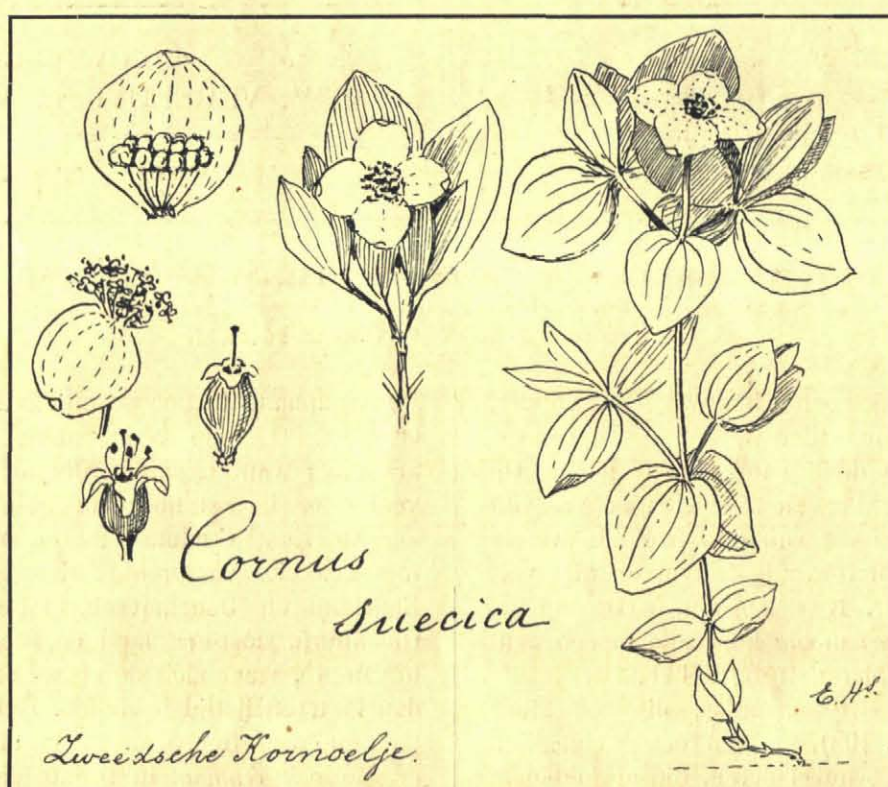
Zulk een dilettanten onderzoek heeft een groot nut, want het strekt zich uit over een veel grooter gebied dan dat van bovengenoemde personen, ja tot elke willekeurige plaats en streek. Zoo kan het de oorzaak zijn, dat er verschillende tot nu toe in Nederland onbekende soorten ontdekt worden, die in de Nederlandsche flora thuis behooren, doch

hier te lande nog nooit gevonden waren om de eenvoudige reden, dat in de streek waar ze voorkomen, de zwammenflora nog niet is onderzocht.

Als voorbeeld daarvan diene, dat in Juni van dit jaar in de dennenbosschen te Tegelen, Belfeld, Reuver en Baarlo door mij in groot aantal werd gevonden eene mooie *Amanita* soort, die door mij werd gedetermineerd als *Amanita Jun-*

quillea (Quélet) of daarmee verwante variëteit.

Daar Prof. Dr. C. A. J. A. Oudemans in zijne „Revision des champignons trouvés dans les Pays-Bas,“ de *Amanita Junquillea* niet noemt, als tot de Nederlandsche flora te behooren, en de soort mij ook om andere redenen belang inboezemde, werden eenige exemplaren er van door mij opgezonden aan den Heer Joh. Ruys te Heemstede, President van de Nederlandsche mycologische vereeniging. Deze determineerde ze eveneens als *Amanita Junquillea* en zond voorzichtigheidshalve twee exemplaren door naar den President der Fransche mycologische vereeniging om onderzoek, die constateerde, dat wij

hier werkelijk met de *Amanita Junquillea* te doen hadden.

Aldus werd bevonden, dat eene voor Nederland nog onbekende soort, in groote hoeveelheid alhier voorkomt, doch in een streek, die op dat gebied waarschijnlijk nog nooit is onderzocht.

Zoo even noemde ik den President der Nederlandsche mycologische vereeniging. Mogelijk is deze vereeniging bij de meeste lezers bekend, toch wil ik voor de mogelijke aanstaande zwammenliefhebbers en -zoekers daar nog eens de aandacht op vestigen.

Deze vereeniging stelt zich ten doel de bevordering der kennis, de waardeering en het gebruik van hoogere en lagere zwammen in Nederland en zijn Koloniën.

Zij tracht dit doel te bereiken door: vergaderingen, tentoonstellingen, het van wege de vereeniging determineeren van zwammen, uitgave van geschriften en plaatwerken, popularisatie van kennis aangaande zwammen, hun levenswijze, nut en schade en eindelijk de bevordering van het gebruik als voedsel, bepaaldelijk door het onderrichten der bereiding en de kenmerken van de voor voedsel dienstige soorten en der vergiftige, waarmede deze zouden kunnen verwisseld worden; alsmede door aanmoediging der teelt van eetbare paddenstoelen.

In de provinciën zijn leden als afgevaardigden (consuls) benoemd, die op de hoogte zijn van en goed bekend met de meeste of tenminste zij zullen met de voornaamste der eetbare en vergiftige soorten van paddenstoelen in hun provinciën de noodige inlichtingen aangaande studie en gebruik der zwammen verschaffen. Zij zijn dus bereid, om nieuwelingen in het rijk der zwammen bij hun eerste stappen daarin de hand te reiken, onderzoekings-tochten te leiden en dergelijke meer.

Het gewone lidmaatschap is f 2.50 's jaars. Secretaresse der vereeniging is Dr. Joha Westerdijk Roemer Visscherstraat n°. 1 te Amsterdam. Wie er dus iets voor gevoelt, zende snel een briefkaart met aangifte tot lid aan genoemde secretaresse. Evenwel kan men zich ook zonder lid te wezen om hulp en voorlichting tot het Bestuur of de afgevaardigden der vereeniging wenden.

Reeds sedert jaren heb ik mij met het zoeken en leeren kennen van paddenstoelen bezig gehouden. In het eerst zonder er eene eigenlijke studie van te maken, meer om de voornaamste eetbare en vergiftige soorten er van te leeren kennen. Eerst na het oprichten der Nederlandsche mycologische vereeniging en onder voorlichting van het bestuur daarvan ben ik tot eene meer wetenschappelijke bestudeering gekomen.

Mogelijk dat mijne ervaringen op dat gebied deze en gene zullen interesseeren en voor den toekomstigen

amateur een fingerwijzing zijn voor den te volgen weg, zoodat de door mij ondervonden moeilijkheden kunnen worden vermeden.

Ik weet niet meer, wanneer en in welk tijdschrift het was, dat ik een artikel over zwammen onder de oogen kreeg. Zeker is het, dat het mijne belangstelling opwekte voor het rijk der paddenstoelen en ik besloot er eens wat nader kennis mede te maken.

Als aanbevelenswaardig werkje werd in dat stuk genoemd de: „Führer für Pilzfreunde“ van Edmund Michael, uitgegeven door Forster & Borries te Zwickau in Sachsen. Daar de volksuitgave er van naar ik meen slechts f 0.90 kostte, besloot ik die maar eerst eens te laten komen, om te zien hoe het mij zou bevalen.

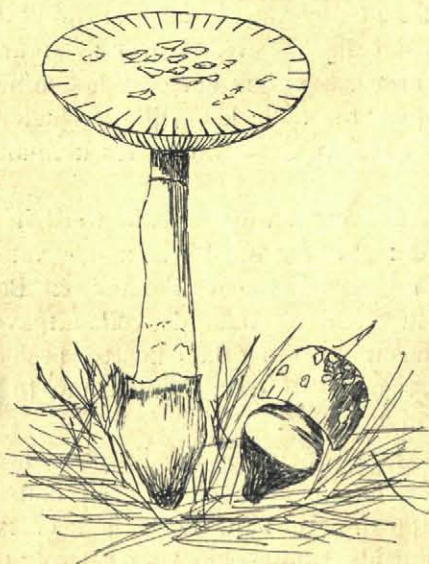
Het boekje kwam en is in zijn soort heel aardig. Het maakt er in het geheel geen aanspraak op wetenschappelijk te zijn, doch is zeer zeker wel geschikt om als handboekje voor het volk te dienen, teneinde de beste der eetbare en de voornaamste der vergiftige soorten van paddenstoelen te leeren kennen. Het zou echter nog veel beter wezen, indien er nog een paar vergiftige soorten meer in waren opgenomen, die licht met eetbare kunnen worden verwisseld, zooals de *Cantharellus aurantiacus* en *Hypholoma fasciculare*, die wel in de *volledige* uitgaaf B voorkomen en de *Amanita citrina* en *Volvaria gloiocephala*, die ook *daarin* niet zijn opgenomen.

Meer aan te bevelen voor beginners is mijns inziens de: „Nouvel Atlas de Poche des Champignons comestibles et vénéneux les plus répandus“ van Paul Dumée. Prijs francs 6.50; uitgegeven door Paul Klincksieck, No. 3 rue Corneille, Paris. Of wel de eerste twee jaargangen van het tijdschriftje: „L'Amateur de champignons“, van denzelfden schrijver en uitgever à 6 francs per jaargang.

Wanneer men met een dergelijk werkje, voorzien van goed geteekende en gekleurde afbeeldingen, zijne zwammenstudie aanvangt, heeft men een flink getal paddenstoelen goed leeren kennen, en een gevestigd begrip van de kenmerken waardoor men de verschillende families, geslachten en soorten van elkander onderscheidt, alvorens men met het moeilijk werk van het determineeren van elke voorkomende soort met behulp van een daartoe dienend werk begint. Welke werken dan gebezigd kunnen worden door een amateur zullen we later zien.

Ik begon dan met den reeds genoemden „Führer für Pilzfreunde“ en was verbaasd, toen ik het boekje bekeek, daarin zulk eene menigte paddenstoelen van mooie vormen en kleuren afgebeeld te vinden. Wel had ik op de H. B. S. een algemeen begrip van de levenswijze der zwammen gekregen en wist ik, dat de paddenstoelen de vruchthouders zijn van

het verborgen mycelium, doch dat er zulk eene verscheidenheid en rijkdom van vorm en kleur in bestond, zie dat wist ik niet. Hoe gaat het, wanneer

Amanita junquillea.

men ronddwaalt in bosch en veld en uitkijkt naar planten en dieren. Gewoonlijk ziet men dan toch die zoo nuttige paria's onder de planten over het hoofd, of wel men scheert ze alle over één kam en beschouwt ze als gevaarlijke, giftige dingen, die liefst moeten worden uitgeroeid, en dus worden stukgetrapt of afgeslagen, maar die men geen nadere aandacht waardig keurt.

Ik las de verschillende hoofdstukken, die voor in het werkje zijn opgenomen:

Welke waarde hebben de zwammen. Hoe worden ze tot spijs toebeleid. Hoe wacht men zich voor vergiftiging. Wat is er bij vergiftiging te doen. Welke maatregelen moet men nemen en waar moet men op letten bij het verzamelen van paddenstoelen.

Daarop bekeek ik nauwkeurig de voornaamste der afbeeldingen, las de daarnaast gegeven beschrijvingen en trok er toen zoo spoedig mogelijk op uit, om nu eens enkel paddenstoelen te zoeken.

Van dien eersten tocht kan ik niet veel goeds vertellen. Eerst trok ik naar eene moerassige plek, denkend daar veel kans te hebben, omdat de zwammen zooveel vocht bevatten. Het resultaat was evenwel nihil. Toen, volgens de raadgevingen in mijn gids, ging ik zoeken aan den westelijken kant van een bosch; doch noch aan den westkant, noch aan den oostkant, noch in het noorden, noch in het zuiden had ik succès. Wel vond ik een paar exemplaren, doch die stonden niet in mijn Führer en kwamen dus niet in aanmerking.

Ik zocht alle weiden af, die in mijn bereik kwamen, keek langs alle kanten der wegen en vond niets van mijn gading, tot ik eindelijk in een berkenlaantje eenige exemplaren van *Boletus scaber* ontdekte.

Ze werden nauwkeurig met het boekje vergeleken, dat verzeker ik U, want veel vertrouwen in het zaakje had ik eigenlijk niet. De hoed was kaal en een beetje glibberig, het was in den vroegen morgen en het had sterk gedauwd, dat klopte met de beschrijving. De kleur stemde overeen met het plaatje, wel iets donkerder, doch dat was geoorloofd. De hoed had denzelfden gewelfden vorm; het vleesch was wit en veranderde niet van kleur; de buisjeslaag was vuil grijs wit met kleine openingen en de eigenlijke steel vooral was opvallend juist, slank, van boven dunner toeloopend en bezet met vuil witte of donkere vlokken of schubben.

De smaak probeeren deed ik liever niet, daarvoor was ik nog te veel nieuweling en was hun geur mij te muf en schimmelachtig. Gelukkig bleken de gevonden exemplaren alle door maden aangestoken, zoodat ik mij zelve verantwoord voelde, om er geen mede naar huis te nemen ten einde er een eetproef mede te maken.

Veel succes had ik dus niet gehad, toch moest ik eigenlijk tevreden wezen, want er was mij gebleken, dat het met de beschrijvingen en afbeeldingen in mijn gids mogelijk was een bepaalde soort goed te leeren kennen.

Het feit, dat ik dien eersten keer zoo weinig paddenstoelen gevonden had, was natuurlijk daaraan toe te schrijven, dat mijn blik er nog niet op geoefend was, om tusschen allerlei andere zaken in dadelijk een zwam te ontdekken, waardoor de groote massa door mij onopgemerkt werd voorbij geloopt.

Boletus scaber.

In den loop der jaren is dat veranderd en tegenwoordig kan ik wandelen of fietsen waar ik wil, steeds zie ik overal en op de onmogelijkste plaatsen

allerlei soorten van paddenstoelen, zonder dat ik er naar zoek of er eenige moeite voor behoef te doen. Natuurlijk stonden er vroeger net zoo goed, doch lag het aan mij, dat ik ze niet zag.

Die eerste tocht werd spoedig door meerdere gevolgd en ik maakte achtereenvolgens kennis met *Boletus versipellis*, *Boletus edulis*, *Boletus luteus*, *Boletus bovinus*, *Cantharellus cibarius*, *Paxillus involutus* en *Psalliota campestris*, of eigenlijk was het *Psalliota arvensis*, doch dat wist ik toen nog niet. Ook vond ik exemplaren van *Amanita phalloides*, en wel de witte varieteit, die ik goed met de *Psalliota* vergeleek, ten einde verwisseling daarmee te voorkomen. Het zoeken begon ook al spoedig beter te lukken.

Toen ik zoover gekomen was en al die soorten nauwkeurig met mijn boekje vergeleken en bestudeerd had, zoodat ik zeker was, mij daarin niet meer te kunnen vergissen, besloot ik de proef op de som te maken en ze achtereenvolgens alle als spijs te gaan probeeren.

Dat was in het eerst een heele durf, want ik kende niemand, die eenig verstand van paddenstoelen had en mij omtrent het al dan niet juist zijn van het determineeren mijner vondsten kon inlichten. Ik moest dus geheel vertrouwen op de juistheid van mijn gids en van mijn eigen oordeel.

Bij die eerste proefnemingen werd buitengewone zorg besteed aan de vergelijking met den gids; uitsluitend mooie jonge exemplaren werden uitgezocht en goed nagegaan of ze wel geheel en al vrij waren van maden of verdachte gaatjes. Dadelijk na de thuiskomst werden ze degelijk schoongemaakt en met zout bestrooid. Nadat alle mogelijke voorzorgen waren in acht genomen, werden ze toebeïde volgens een recept uit den Führer.

Zoo kwamen ze dan ten slotte op tafel. Mijn vrouw nam er een klein stukje van en zei, dat de smaak muf en schimmelachtig was, heel anders dan die van de champignons uit bussen. Daardoor beïnvloed vond ik ze nu juist ook zoo lekker niet, doch at er van, omdat ik het in elk geval wilde doorzetten.

Toen mijne vrouw dat zag, at zij ook een paar stukjes meer: „Want,” zeide zij, „ga jij dood, dan ga ik mee.”

Wij hadden in dien tijd eene dame te logeeren, die veel van champignons hield, en ze ook dikwijls bij anderen, die ze zelf zochten, had gegeten. Deze vond ze heerlijk en at eene flinke portie.

Het rechte vertrouwen was er evenwel niet, want 's avonds na het diner keek ieder op zijn beurt eens tersluiks op de klok, hoe laat het was en constateerde dan innerlijk tot zijn genoegen, dat hij nog niets verdachts voelde.

Mijn logé vertelde den volgenden morgen, dat

zij des nachts herhaaldelijk wakker was geweest en dan telkens met groote tevredenheid had bemerkt, dat zij nog leefde.

Hoe het ook zij, de eerste proef liep goed af en werd spoedig door meerdere gevolgd, doch telkens als er eene nieuwe soort werd geprobeerd, ging het zoo ongeveer op de boven omschreven wijze toe, totdat de onfeilbaarheid van mijn gids voldoende was gebleken en het zelfvertrouwen zijn intrede had gedaan.

Van de zoo beproefde soorten bevielen ons op den duur het beste de *Psalliota campestris* en *-arvensis*, de *Cantharellus cibarius*, de *Boletus edulis* en de *Paxillus involutus*, de laatste met een zuur sausje klaargemaakt als toespijs bij vleesch. Deze soorten worden tegenwoordig nog steeds met voorliefde in mijn huishouden gebruikt. Andere, zooals bijvoorbeeld de *Boletus versipellis*, werden wel aangenaam van smaak bevonden, doch zagen er niet smakelijk uit, terwijl wederom andere, zooals de *Boletus luteus* eene eigenaardigen, minder aangename, sterken smaak bleken te hebben. Het laatste kwaad is wel is waar licht te verhelpen door ze zoogenaamd te blancheren, dat wil zeggen ze vóór het toebereiden even in veel water met wat zout te laten doorkoken, doch dat heb ik pas later vernomen.

Goed van smaak bleken ook de *Boletus badius* en *Lepiota procera*, doch komen deze hier niet zooveel voor, als de boven genoemde soorten, terwijl de *Marasmius oreades* gedroogd en fijn gemaakt uitstekend te pas komt om de soep te kruiden. Voor liefhebbers van knoflook moet de *Marasmius alliarius* eene ware lekkernij zijn, mijn smaak is het evenwel niet.

Met behulp van mijn veelbesproken boekje was ik dan praktisch een eindje in de zwammenkennis gevorderd, toen ik al spoedig begon te vinden, dat ik aan dien „Führer für Pilzfreunde”, uitgaaf C niet genoeg meer had.

Ik zag overal zwammen, die ik niet kende en waarvan ik gaarne meer zou willen weten. Wat nu?

LIGTENBERG.

(Wordt vervolgd).

Antwoord: Nog net bij het afdrukken ontvang ik het nieuwe boek van Joh. Ruys: *De Paddenstoelen van Nederland*, 461 blz. Met 126 zwarte figuren in den tekst. (Den Haag, Nijhoff. f 5.75, geb. f 6.50).

H.

